

Utvecklingen inom den kommunala sektorn

Till finansutskottet

Utskottets överväganden

Finansutskottet har den 25 april 2006 beslutat att bereda utbildningsutskottet tillfälle att avge yttrande över regeringens skrivelse 2005/06:102 Utvecklingen inom den kommunala sektorn med motioner i de delar som berör utbildningsutskottets beredningsområde.

Utbildningsutskottet behandlar i det följande, mot bakgrund av relevanta delar i regeringens skrivelse, motion 2005/06:Fi15 (kd) yrkandena 5 och 12–16.

Förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg

Skrivelsen

Andelen inskrivna barn i förskolan har successivt ökat under de senaste fem åren och är nu 77 % av ett- till femåringarna. Antalet inskrivna barn i förskolan har ökat med 13 000 till 379 000 sedan året innan. En stor del av ökningen kan förklaras av att antalet barn i åldersgruppen har ökat. Skillnaderna mellan kommunerna minskar och i åtta av tio kommuner är mellan 65 och 82 % av barnen i åldersgruppen inskrivna. Andelen inskrivna ett- till femåringar i familjedaghem har minskat med 1 procentenhet till 6 %. Antalet barn inom skolbarnsomsorgen minskade med 16 000 till 326 000 barn mellan år 2004 och år 2005. Minskningen är en följd av att antalet sex- till tolvåringar minskar.

Barngruppernas storlek har stabiliserats på en hög nivå jämfört med 1990-talets början. Det genomsnittliga antalet barn per avdelning har minskat med 0,2 barn per avdelning till 17,0.

Den totala kostnaden för förskolan uppgick år 2004 till drygt 34 miljarder kronor. Personalkostnadens andel av den totala kostnaden i den kommunala förskolan har ökat från 71 % år 1998 till 75 % år 2004. Avgiftsfinansieringen var i genomsnitt 8 %. Den totala kostnaden för fritidshem år 2004 var drygt 10 miljarder kronor. För år 2004 fick kommunerna 3 660 miljoner kronor i statsbidrag som ersättning för de minskade avgiftsintäkter maxtaxan innebar samt till kvalitetssäkrande åtgärder.

Ett inskrivet barn i förskolan kostade år 2004 i genomsnitt 94 700 kr, en ökning med 1 300 kr jämfört med året innan. Motsvarande siffra för barn i familjedaghem är 78 000 kr vilket är en ökning med 6 100 kr jämfört med året innan. Ett inskrivet barn i fritidshem år 2004 kostade i genomsnitt 31 400 kr vilket är en ökning med 1 000 kr jämfört med år 2003.

Motion

Kristdemokraterna föreslår i motion 2005/06:Fi15 yrkande 5 en höjning av maxtaxan och satsning på kommunal barnomsorg. I motionen hävdas att antalet barn per förskolegrupp ökade efter införandet av maxtaxan, eftersom denna var underfinansierad. Maxtaxans avgiftstak bör därför, enligt motionen, höjas till 3,6 % av familjeinkomsten för det första barnet, 2,4 % för det andra och 1,2 % för det tredje barnet. Kristdemokraterna anför vidare i yrkande 12 att valfriheten, liksom föräldrars inflytande över barnomsorgen, bör öka. Det bör enligt motionärerna finnas en mångfald av barnomsorgsformer, liksom ett kommunalt vårdnadsbidrag till de föräldrar som väljer att stanna hemma med sina barn även en tid efter det att ersättningen från föräldraförsäkringen upphört.

Utskottets bedömning

Utskottet anser att finansutskottet bör avstyrka motionsyrkandena.

Utskottet har behandlat liknande yrkanden under hösten 2005 (ytr. 2005/06:UbU1y) i samband med behandlingen av föregående års skrivelse från regeringen rörande utvecklingen inom den kommunala sektorn. Utskottet erinrar ånyo om att maxtaxan i förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg har som främsta syften att öka tillgängligheten för flera grupper, förbättra barnfamiljernas ekonomi, minska marginaleffekterna för barnfamiljerna samt underlätta arbetskraftsdeltagandet. Viktiga syften har också varit att begränsa avgifternas koppling till barnens närvarotid samt att minska avgiftsskillnaderna mellan kommunerna.

Samtliga kommuner är anslutna till systemet med maxtaxa i förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg. Skillnaderna mellan kommunernas avgifter har utjämnats och barnfamiljer har fått lägre avgifter, vilket bidragit till ett ökat konsumtionsutrymme för denna grupp. Ett flertal kommuner har ingen koppling mellan avgift och barnets närvarotid. Reformens genomslag har således varit stort.

Angående valfrihet samt föräldrars inflytande över barnomsorgen hänvisar utskottet, liksom i föregående yttrande, till sitt betänkande rörande propositionen Kvalitet i förskolan (prop. 2004/05:11, bet. 2004/05:UbU3) som behandlades av riksdagen under förra riksmötet. Regeringen gör i den propositionen bedömningen att kommunerna bör sträva efter att tillgodose vårdnadshavarens önskemål om denne önskar familjedaghem i stället för förskola. Regeringen anser att familjedaghem bör regleras som pedagogisk verksamhet, men kommer inte, i förslaget till ny skollag, att föreslå att verksamheten skall utgöra en egen skolform. Utskottet vill även nu framhålla att valfriheten inom förskolan är väl tillgodosedd, samt att den svenska förskolan erbjuder barn en god pedagogisk stimulerande miljö för utveckling och lärande.

Grundskolan och gymnasiet

Skrivelsen

Antalet elever i grundskolan nådde läsåret 2001/02 sin kulmen och elevantalet beräknas nu stegvis sjunka de närmaste åren. Läsåret 2005/06 är antalet elever i grundskolan 995 000, vilket är en minskning med 29 000 elever sedan föregående läsår. Andelen elever i fristående grundskolor är 7,6 %, vilket är en ökning med 0,7 procentenheter sedan läsåret 2003/04. Andelen elever i fristående skolor har ökat varje år. Förekomsten av fristående skolor är särskilt stor i landets tre storstäder med kranskommuner.

Kostnaden för grundskolan uppgick år 2004 till 72 miljarder kronor. Kostnaden per elev i grundskolan var 69 100 kr. Under större delen av 1990-talet minskade kostnaden per elev men har ökat de senaste åren och är nu högre än år 1991. Det är främst kostnaden för undervisning som har ökat mellan år 2003 och år 2004. Ökningen är ca 4 % och beror på såväl höjda lärarlöner som ökad lärartäthet. Variationen mellan kommuner i kostnad per elev är stor. I 80 % av kommunerna varierar kostnaden per elev mellan 61 000 och 80 000 kr.

En elev i fristående grundskola kostade i genomsnitt 67 500 kr, dvs. i stort sett detsamma som i kommunala skolor (67 300 kr). I dessa kostnader ingår inte skolskjuts. Den genomsnittliga kommunala ersättningen till fristående grundskolor ökade från 57 600 kr till 58 200 kr mellan år 2003 och år 2004.

I gymnasieskolan har elevantalet ökat med drygt 3 % läsåret 2005/06 jämfört med året innan. Antalet elever som går i gymnasieskolan är 359 415. Det finns totalt 795 gymnasieskolor i landets kommuner, varav 499 skolor har kommunal huvudman. Andelen elever som går i en gymnasieskola belägen i en annan kommun än hemkommunen är 28,4 %.

Den totala kostnaden för gymnasieskolan var 28,4 miljarder kronor år 2004. Jämfört med föregående år har kostnaden för gymnasieskolan ökat med 5 % i fasta priser. Av den totala kostnaden för gymnasieskolan stod

den kommunala gymnasieskolan för ca 87 % medan landstingens gymnasieutbildningar uppgick till ca 2 %. Fristående gymnasieskolor, riksinternatskolor och internationella skolor utgjorde 10 % av den totala kostnaden.

Den genomsnittliga kostnaden per elev för samtliga huvudmän var 83 500 kr år 2004, vilket innebär att kostnaden ökat med 2 % jämfört med föregående år. Skillnaden i kostnad per elev mellan olika huvudmän är påtaglig, vilket till stor del beror på att huvudmännen anordnar olika gymnasieprogram vars kostnader skiljer sig väsentligt åt. En elev i kommunal gymnasieskola kostade (inkl. skolskjuts) ca 82 500 kr, vilket är en ökning med 1 % jämfört med året innan.

Motion

Kristdemokraterna föreslår i motion 2005/06:Fi15 yrkande 13 att mångfalden ökas i skolutbildningen så att den bättre motsvarar elevernas behov och önskemål. I motionen anføres att utvecklingen av mångfald inom skolväsendet har förhindrats och att detta orsakar de brister som motionärerna anser finns i skolan, framför allt i ordningen i klassrummet men också i den sjunkande trenden när det gäller elevers resultat i skolan. I samma motion framhåller Kristdemokraterna att en gymnasieexamen bör införas (yrkande 14) samt att de fristående skolornas ställning bör stärkas (yrkande 15). Angående fristående skolor framhåller motionärerna att dessa inte enbart är ett komplement till kommunala skolor. Mycket av organisatorisk och pedagogisk förnyelse kommer just från fristående skolor, menar motionärerna.

Utskottets bedömning

Utskottet anser att finansutskottet bör avstyrka motionsyrkandena.

Motsvarande yrkanden har behandlats av utskottet under innevarande riksmöte (yttr. 2005/06:UbU1y). Även nu konstaterar utskottet att elever är olika och har olika behov. Det är utskottets uppfattning att skolan därför måste möta eleverna på olika sätt och anpassa undervisningen efter varje elevs förutsättningar och behov.

Gymnasieexamen har nyligen införts i skollagen (prop. 2003/04:140, bet. 2003/04:UbU13, rskr. 2004/05:4). Den som har godkänt betyg på kurser motsvarande minst 90 % av totalantalet gymnasiepoäng och som har gjort sitt gymnasiearbete skall få en gymnasieexamen. Lagförslaget träder i kraft den 1 januari 2007 för att tillämpas på utbildning som påbörjas efter den 1 juli 2007.

I sammanhanget vill utskottet även erinra om beredningen av en ny skollag som bl.a. inbegriper förslag om att regleringen av all offentligt finansierad skolverksamhet inom skolväsendet för barn och ungdomar i princip skall vara gemensam, oavsett huvudmannaskap.

Kommunal vuxenutbildning

Skrivelsen

En omfattande förnyelse av den kommunala vuxenutbildningen ägde rum under perioden 1997–2002 då den särskilda satsningen, det s.k. kunskapslyftet pågick. För att befästa denna förnyelse och för att upprätthålla tillgången till vuxnas lärande beslutade riksdagen att ett riktat statsbidrag till kommunerna för kommunal vuxenutbildning skulle utgå för åren 2002–2005. I budgeten för år 2006 beslutades det om en förlängning av det riktade statsbidraget till år 2008 för att säkerställa en likvärdig tillgång till vuxenutbildning i alla kommuner.

För år 2005 nyttjades ca 97 % av anslaget för det riktade bidraget enligt Skolverkets uppföljningar, vilket motsvarade 45 962 årsstudieplatser.

I januari 2003 infördes ett rekryteringsbidrag till vuxenstuderande. Detta bidrag kompletterar studiemedelssystemet och riktar sig till speciella grupper i samhället. Bidraget harmonierar i stora delar med bestämmelserna för studiemedel men administreras av kommunerna. Bidraget är avsett att användas som ett verktyg i kommunernas uppsökande verksamhet för att stimulera till studier på grundläggande och gymnasial nivå. Under år 2004 utbetalades 1,4 miljarder kronor till 26 000 personer i rekryteringsbidrag.

Den totala kostnaden för den kommunala vuxenutbildningen uppgick år 2004 till ca 4,5 miljarder kronor.

Motion

Kristdemokraterna anser i motion 2005/06:Fi15 yrkande 16 att det behövs en långsiktighet i vuxenutbildningen. Motionärerna anser att politiken rörande vuxnas utbildning har präglats av ryckighet och temporära stöd.

Utskottets bedömning

Utskottet anser att finansutskottet bör avstyrka motionsyrkandet.

Utskottet anser i motsats till motionärerna att det finns en klar kontinuitet i satsningarna på kommunal vuxenutbildning.

Stockholm den 16 maj 2006

På utbildningsutskottets vägnar

Jan Björkman

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Jan Björkman (s), Ulf Nilsson (fp), Majléne Westerlund Panke (s), Sten Tolgfors (m), Agneta Lundberg (s), Nils-Erik Söderqvist (s), Inger Davidson (kd), Louise Malmström (s), Margareta Pålsson (m), Sören Wibe (s), Ana Maria Narti (fp), Sofia Larsen (c), Mikael Damberg (s), Peter Danielsson (m), Christer Adelsbo (s), Mikaela Valtersson (mp) och Lennart Gustavsson (v).

Avvikande meningar

Utskottets beredning av ärendet har föranlett följande avvikande meningar.

1. Förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg (kd)

Inger Davidson (kd) anför:

Kristdemokraterna föreslår en satsning på kvaliteten i förskolan. Denna finansieras helt genom att låta kommunerna ta ut en högre maxtaxa på kommunal barnomsorg. Antalet barn per förskolegrupp ökade efter införandet av maxtaxan. Eftersom regeringens satsning var underfinansierad ledde detta till större barngrupper, vilket riskerar att försämra kvaliteten i verksamheten. Vi föreslår därför att avgiftstaket för maxtaxan höjs till 3,6 % av familjeinkomsten för det första barnet, 2,4 % för det andra och 1,2 % för det tredje barnet.

Vi anser vidare att valfriheten och föräldrars inflytande över barnomsorgen bör öka. Det bör därför finnas en mångfald av barnomsorgsformer, liksom ett kommunalt vårdnadsbidrag till de föräldrar som väljer att stanna hemma med sina barn även en tid efter det att ersättningen från föräldraförsäkringen upphört.

2. Grundskola och gymnasieskola (kd)

Inger Davidson (kd) anför:

Skolan har präglats av ett kollektivistiskt tänkande där alla elever skall lära sig ungefär lika mycket på ungefär samma tid. I stället för att stödja en positiv skolutveckling har Socialdemokraterna genom att ständigt ge kommunerna och skolorna för små resurser, genom att detaljreglera och statligt styra varje enskild skolas utveckling, genom att sätta gruppen före individen, genom att undergräva familjens betydelse och genom att förhindra utvecklingen av mångfald inom skolväsendet orsakat de brister vi ser på många håll i dag. Det gäller framför allt ordningen i klassrummen, men även den sjunkande trenden när det gäller elevernas resultat.

Kristdemokraterna har under flera år drivit flera av de förslag som fanns med i gymnasiepropositionen, bl.a. att uppgradera yrkesutbildningarna och utveckla en genuin lärlingsutbildning, införa en gymnasieexamen samt göra historia till kärnämne. Det är bra att regeringen och dess stödpartier efter många års motstånd ställt sig bakom dessa tankar. Tyvärr bestod gymnasiepropositionen av ett lappande och lagande i stället för de reformer som krävs för att höja kunskapsnivån och hindra utslagning av elever.

Skillnaden mellan regeringens och Kristdemokraternas syn på fristående skolor är mycket stor. Regeringen har i debatten bl.a. uttryckt farhågor om att fristående skolor ökar segregationen. Kristdemokraterna delar inte dessa farhågor. För det första är inte fristående skolor enbart ett komplement till

kommunala skolor, utan både fristående och kommunala skolor är var för sig viktiga delar av skolväsendet. Fristående skolor är inte ett skolväsendets B-lag, snarare kommer mycket av organisatorisk och pedagogisk förnyelse just från fristående skolor.

3. Kommunal vuxenutbildning (kd)

Inger Davidson (kd) anför:

Ett av de stora problemen för vuxenutbildning är att regeringen låter den ena tillfälliga stödformen för vuxenstuderande följa på den andra. För närvarande är benämningen rekryteringsbidrag. Kristdemokraterna har varit kritiska till avsaknaden av långsiktig strategi. Samtidigt finns det många vuxenstudieformer som måste få möjlighet att utvecklas. Behovet av vuxenstudier är stort, inte minst bland äldre kvinnor som lät utbildningen stå tillbaka för ett tidigt barnafödande.